

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

С.В. Мітіна

ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ

*Методичні вказівки для підготовки
до практичних і семінарських занять студентів
для здобувачів закладів вищої освіти спеціальності «Психологія»*

Київ – 2026 рік

РОЗРОБНИК: доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, *філософії та суспільних наук* Світлана МІТІНА

Рецензент: професор, доктор психологічних наук, професор кафедри психології, *філософії та суспільних наук* Ольга ДРОБОТ

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 1 від 26.08.2026

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту Протокол № 1 від 27.08.2026

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Психологія залежностей» дає можливість здобувачеві вищої освіти ознайомитися з актуальними питаннями психології залежної поведінки, чинниками та механізмом формування залежності, основними напрямками соціально-психологічної профілактики, методами діагностики та корекції залежної поведінки. Вивчення даної дисципліни спрямовано на формування та розвиток професійне та особистісне важливих якостей майбутніх фахівців.

Метою вивчення дисципліни «Психологія залежності» є поглиблення уявлень здобувачів щодо психологічних механізмів формування і функціонування адиктивної (залежної) поведінки, та оволодіння професійними навичками профілактичної та корекційної роботи з особами схильними до різних форм залежності.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Психологічна сутність, механізм та фактори виникнення адиктивної поведінки.

Поняття залежності (адиктивності). Історія досліджень адиктивної поведінки. Ставлення до проблем адиктивної поведінки на різних етапах розвитку людства. Перші дослідження та подальший розвиток наукових знань в галузі вивчення адиктивної поведінки.

Форми та типи залежностей. Поняття та різновиди адиктивної поведінки. Механізм розвитку адиктивної поведінки. Медичний та психологічний підходи.

Чинники виникнення залежності: біологічні, соціальні та психологічні. Передумови виникнення адикцій. Вплив умов сімейного виховання на формування адиктивності.

Тема 2. Специфіка та етіологія формування залежності від ПАР (хімічних адикцій).

Специфіка хімічних адикцій. Рівні вживання алкоголю. Ознаки зловживання. Процес виникнення узалежнення від психотропних речовин. Місце і роль соціального оточення в детермінації адиктивної поведінки.

Різновиди відхилень у розвитку особистісної сфери як фактор виникнення адиктивної поведінки. Акцентуації характеру та психопатії як фактори адиктивної поведінки. Визначення особистісної схильності до адиктивної поведінки.

Поняття співузалежнення, форми прояву, механізми, наслідки. Методи, які використовуються у визначенні схильності до співузалежнення.

Тема 3. Нехімічні (поведінкові) залежності.

Критерії нехімічних залежностей. Ігрова залежність (гемблінг). Стадії

розвитку гемблінгу. Особистісні риси патологічних гемблерів. Комп'ютерна адикція як новий вид залежності. Труднощі міжособистісного спілкування та Інтернет-адикція, особистісні риси залежних від комп'ютера.

Харчова залежність та її основні ознаки. Особистісні риси залежних від їжі. Харчова залежність та механізми стресу. Порушення інстинкту травлення: булімія, нервова анорексія.

Работогольна (трудогольна) адикція. Трудоголізм та адиктивні організації. Особистісні риси трудоголиків.

Тема 4. Міжособистісна залежність: структура, механізм розвитку.

Міжособистісна залежність як розлад поведінки і стосунків. Структура міжособистісної залежності. Синдром «емоційного голоду». Зовнішня та внутрішня самотність. Чинники та механізм розвитку міжособистісної залежності. Форми міжособистісної залежності: токсична любов, любов-манія, любовні адикції. Співзалежність, контрзалежність.

Етапи розвитку адиктивних стосунків. Симптоми співзалежності.

Тема 5. Психологічні особливості осіб із адиктивними формами поведінки.

Психологічна характеристика особи, схильної до адиктивності. Мотивація поведінки адиктивних осіб. Адиктивна поведінка як відхід від реальності. Субмісивні та псевдокультурні мотиви. Життєві кризи та адиктивність. Особливості емоційно-вольової регуляції адиктивних осіб.

Різновиди відхилень у розвитку особистісної сфери як фактор виникнення адиктивної поведінки. Акцентуації характеру та психопатії як фактори адиктивної поведінки.

Методи діагностика особистісної схильності до адиктивної поведінки. Визначення особистісної схильності до адиктивної поведінки. Мотиваційне інтерв'ю у роботі з залежними.

Тема 6. Соціально-психологічні аспекти профілактики адиктивної поведінки.

Соціально-психологічні аспекти профілактики адиктивної поведінки. Комплексний підхід до проблеми профілактики адиктивної поведінки. Зарубіжний і вітчизняний досвід профілактики залежності від ПАР. Специфіка профілактики ігromанії, узалежнення від інтернету, соціальних мереж.

Роль сім'ї в профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх. Ролі, що засвоюють діти в алкогольній сім'ї. Корекція рольових позицій дитини в алкогольно узалежненій сім'ї.

Поняття превентивної освіти. Формування в людини готовності зробити правильний вибір в ситуації ризику, як суть превентивної освіти. Диференційований підхід до адресатів профілактичної роботи. Форми превентивної освіти. Інтерактивні методи як основа превентивного впливу. Особливості превентивної освіти для неповнолітніх. Зарубіжний досвід превентивної освіти.

Тема 7. Соціально-психологічна реабілітація осіб з адиктивною поведінкою.

Принципи подолання адикцій. Різновиди підходів до лікування адикцій. Діяльність центрів соціальної реабілітації осіб з адиктивною поведінкою, різновиди цих центрів, критерії оцінки їх діяльності.

Проблема соціального втручання. Зміст і форми роботи із співузалежними членами родини. Робота психолога з сім'єю адикта як з цілісною системою. Подолання співузалежнення, Наближення кризи. Кризова інтервенція. Когнітивно-поведінкові підходи (травма-сфокусована, емоційно-сфокусована, ТПВ (АСТ), схеха-терапія, ДБТ). Робота з цінностями та поведінковими схемами.

Групи самопомогі адиктів (АА, АН, АГ, Аланон) та їх діяльність відповідно до різновидів. Посреабілітаційний супровід. Робота психолога з сім'єю адикта після його реабілітації.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар №1 Чинники та механізми формування залежності

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Історія досліджень адиктивної поведінки. Медичний та психологічний підходи.
3. Психологічна характеристика особи, схильної до залежності.
4. Нейрофізіологічні моделі: концепція нагороди, концепція оптимуму активації.
5. Психологічні моделі формування залежності: (В.Д. Менделевича, В.Д. Москаленко, Б. Уайнхолда).
6. Критерії залежності, співвідношення між первинною та вторинною залежністю (підхід А. Янова - залежність як захист від первинного болю.
7. Психодинамічний підхід до залежності (подолання внутріособистісного конфлікту).
8. Аналіз взаємозв'язку біологічних, психологічних, соціальних факторів, що можуть зумовлювати адиктивну поведінку людини.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

Розгляд кейсу життєвої історії особи з адиктивною поведінкою. На основі аналізу стосунків в сім'ї, успішності в професійній сфері, у стосунках і спілкуванні, реакції на фрустрацію, визначити чинники та ознаки особистісної схильності до адиктивної поведінки, що сформувались відповідно до соціальної ситуації розвитку.

Література: 1, 2, 3, 5, 7, 9.

Семінар 2. Хімічні залежності (алко-наркозалежність)

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Специфіка та чинники залежності від ПАР.
2. Патогенетичні механізми та стадії розвитку алкоголізму.

3. Співзалеження: виникнення, форми прояву, механізми, наслідки.
4. Сутність та види «наркотична залежність», відповідно до речовини.
5. Вплив наркотиків на організм і психіку людини.
6. Етапи формування пронаркотичної поведінки. Стадії наркоманії.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

Вирішення кейсів.

Кейс 1.

Дружина з тривогою каже чоловікові, що він занадто багато п'є, і це може погано закінчитися. Чоловік заспокоює жінку, поблажливо сміючись над її марними побоюваннями: «Ну що ти, люба! Хіба я гірше виглядаю, ніж раніше, або гірше себе почуваю? Спиртне мені зовсім не шкодить. Навпаки, я навіть став міцнішим: раніше мене від трьох чарок «розвозило», а зараз для цього і півлітра замало! Та в мене просто імунітет до алкоголю виробився, я майже не п'янію. Ні, уже що-що, а алкоголіком я не стану, у мене імунітет!»

- 1) Чи правильно розмірковує чоловік?
- 2) Як пояснити наявність його "імунітету до алкоголю"?
- 3) Як спрогнозувати подальшу долю чоловіка?

Кейс 2.

Віра Миколаївна, молода вчителька, дуже близько "бере до серця" проблеми своїх учнів. "Ну що мені робити з цим Вітею? трохи не зі сльозами казала вона, – уже двічі поліція затримувала його п'яним! А він тільки в дев'ятому класі. Я казала його матері, щоб вона відвела його на гіпноз або кодування, а їй не до сина – вона нарешті вперше заміж вийшла, щастя своє жіноче буде..."

- 1) Чи треба вести Вітю на гіпноз або кодування від алкоголізму?
- 2) Які причини, швидше за все, штовхають Вітю до зловживання спиртними напоями?
- 3) Що можна порадити вчительці стосовно Віктора?

Література: 3, 4, 6, 10, 11.

Семінар 3. Поведінкові залежності, адикція стосунків.

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Причини та ознаки залежності від Інтернету.
2. Типи Інтернет-залежності (за К.Янгом)
3. Ігрова залежність (гемблінг). Стадії розвитку гемблінгу.
4. Особистісні риси патологічних гемблерів.
5. Чинники та ознаки трудового залежності. Психологічний портрет трудового залежного.
6. Чинники та механізм розвитку міжособистісної залежності.
7. Форми міжособистісної залежності: токсична любов, любов-манія, любовні адикції. Співзалежність, контрзалежність.

II. Виконання практичних завдань.

Діагностика схильності до різних видів залежності. Розробити план

психологічної допомоги при наявності високого ступені схильності до залежності.

Література: 1, 8, 12.

Семінар 4. Профілактика та соціально-психологічна реабілітація осіб з адиктивною поведінкою.

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Зарубіжний і вітчизняний досвід профілактики залежності від ПАР.
2. Роль сім'ї в профілактики адиктивної поведінки неповнолітніх.
3. Лікування та соціально- психологічна реабілітація хворих на наркоманію.
4. Когнітивно-поведінкові підходи (травма-сфокусована, емоційно-сфокусована, ТПВ (АСТ), схеха-терапія, ДБТ) при роботі з адиктами
5. Робота психолога з сім'єю адикта після його реабілітації. Посреабілітаційний супровід.
6. Специфіка профілактики ігроманії, uzалежнення від інтернету, соціальних мереж.
7. Діяльність центрів соціальної реабілітації осіб з адиктивною поведінкою,
8. Групи самодопомоги адиктів (АА, АН, АГ, Аланон) та їх діяльність відповідно до різновидів.

II Практична частина

Рольова гра «Кризова інтервенція».

Література: 2, 4, 6, 9, 11.

5. Завдання самостійної роботи

5.1. Написання есе, конспектування додаткової літератури з курсу, складання кросворду, таблиць, схем, розроблення навчальних тестових завдань, підготовка повідомлення з зазначених тем (обов'язково для всіх студентів).

№ теми	Назва теми самостійної роботи	Навчальна діяльність
1.	Етіологія формування залежності. Розкрити причини та механізм формування залежності (адикцій) з погляду біологічного, соціологічного та психологічного підходу	Скласти структурно-логічну схему.
2.	Стадії розвитку залежності від ПАР. Проведіть психологічний аналіз фільму "Реквієм за мрією" (2000р. США) - розвиток яких форм залежності показано у фільмі? - проаналізуйте стадії розвитку залежності (на прикладі героїв, окремих сцен фільму) - які фактори вплинули на формуванні залежності	Психологічний аналіз фільму

	у кожного них? Що стало "триггером"? - Що спільного у героїв фільму? Які події життя, риси характеру їх об'єднують? - Як Ви вважаєте, чому сюжет фільму супроводжується зміною пір року: літа, осінь, зима.	
3.	Особливості та чинники розвитку поведінкових залежностей (Інтернет-залежність, ігрова залежність, трудовголізм) Відповісти на питання: - які з типів особистості є предикторами (внутрішніми чи зовнішніми), що впливають на виникнення поведінкових залежностей? - у чому схожість та відмінність перебігу хімічних і поведінкових видів залежності?	Письмовий самозвіт
4.	Міжособистісна, віртуальна залежність. Психологічний аналіз фільму «Вона» (США, 2013р.) Проаналізуйте розвиток відносин, почуттів героя фільму з колишньою дружиною в реальному житті та розвиток спілкування почуттів герою з віртуальної подругою. Що стало кульмінацією, критичним моментом розвитку почуттів із "віртуальною подругою"? Можна назвати дані відносини залежними? Чому?	Психологічний аналіз фільму
5.	Методи діагностика особистісної схильності до адиктивної поведінки. Провести тестування двох осіб за методикою «Діагностики схильності до різних видів залежності (Г. Лозова)". Визначити ступень схильності до певного виду залежності. Розробити рекомендації, план психологічної допомоги при наявності високого ступені схильності по певного виду залежності. Література: Кокун О.М., Мороз В.М., Лозінська Н.С., Пішко І.О. Діагностування поведінкових адикцій військовослужбовців : метод . посіб. Київ : ТОВ “7БЦ”, 2024. 36 с.	Аналіз результатів діагностики. Розробка рекомендації, плану психологічної допомоги.
6.	Соціально-психологічні аспекти профілактики адиктивної поведінки. Напішіть есе на тему «Роль сім'ї в профілактики	Написання есе

	адиктивної поведінки неповнолітніх» Обсяг 4 – 6 сторінок.	
7.	Соціально-психологічна реабілітація осіб з адиктивною поведінкою 1. Окреслити напрями роботи з алкозалежною людиною 2. Скласти план проведення кризової інтервенції при роботі з сім'єю, де є особи з алкозалежністю (I-II стадія алкоголізму). Визначити учасників, роль кожного учасника.	План проведення кризової інтервенції, конспект

5.2. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)(за бажанням на вибір студентів написати реферат або зробити презентацію на одну із запропонованих тем).

Теми рефератів (або презентації):

1. Сучасні дослідження в галузі вивчення адиктивної поведінки.
2. Чинники та механізм формування алкогольної залежності
3. Профілактичні заходи щодо попередження інтернет-залежності
4. Соціально-психологічні чинники та наслідки залежності від азартних ігор
5. Психологічна реабілітація хворих на наркоманію: зарубіжний і вітчизняний досвід
6. Форми та методи робота психолога з сім'єю адикта після його реабілітації.
7. Зміст і форми роботи психолога із співузалежненими членами родини.
8. Класифікація та вплив ПАР на психіку людини.
9. Харчова залежність: етіологія та методи психотерапії.
10. Чинники, механізм, етапи розвитку залежності стосунків
11. Трудоголізм: причини, наслідки, методи психологічної допомоги
12. Особливості соціально-психологічної реабілітації осіб, які мають нехімічні форми залежності.
13. Профілактики узалежнення від соціальних мереж.
14. Реабілітаційні заходи за Моделлю 12 кроків при роботі з адиктами
15. Сексуальна залежність та сексуальні комплекси у європейській культурі.

6. Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача

6.1. Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

Формою підсумкового контролю за навчальною дисципліною є залік.

Контрольні заходи включають поточний контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських та практичних занять і за результатами виконання завдань самостійної роботи. Передбачені такі види контрольних заходів: усна співбесіда під час

семінарських та практичних занять, усний захист повідомлень за темою семінарського заняття, виконання тестових завдань, перевірка письмового звіту за результатами виконання письмових завдань.

Здобувачу, який **не набрав прохідного мінімуму (60 балів)** з навчальної дисципліни - отримує незадовільну оцінку і вважається таким, що має академічну заборгованість.

6.2. Методи контролю та оцінювання

усне опитування

дискусія

перевірка письмових самостійних робіт

захист доповідей до семінару, презентацій

індивідуальне завдання.

6.3. Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих форм здобуття освіти та видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

● Критерії оцінювання самостійної роботи:

4 бали - здобувач у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову, додаткову літературу та інформаційні ресурси, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження;

3 бали - здобувач у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності;

2 бали - в цілому володіє матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну літературу, наявні суттєві неточності;

0-1 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповідях чи в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань самостійної роботи.

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 5

● Критерії оцінювання семінарського заняття

5 балів - здобувач має глибокі знання з теми заняття. Доповідь змістовна, ґрунтовна та відповідає вимогам. Під час підготовки до заняття здобувач

використовував творчий підхід, не обмежуючись тільки матеріалами підручника або лекції. Під час заняття здобувач активно бере участь в дискусіях та доповнює відповіді інших. Здатен аналізувати, виявляти причиново-наслідкові зв'язки, формулювати висновки й узагальнення, вільно оперує фактами і відомостями. Протягом відповіді активно використовує приклади для кращого розуміння матеріалу. Завдання виконує повністю, без помилок.

4 бали - здобувач має міцні ґрунтовні знання. Доповідь змістовна та відповідає вимогам. Під час підготовки до заняття здобувач не обмежується тільки матеріалами лекції. Бере участь в обговоренні поставленого питання. Протягом відповіді може використати приклади для кращого розуміння матеріалу. Проте допускає незначні помилки; у викладі деяких питань бракує глибини та аргументації. Завдання виконує повністю, з незначними помилками.

3 бали - здобувач знає тему заняття, має уявлення про навчальний матеріал, але його знання мають загальний характер. Вміє відповідати на окремі поставлені запитання. Допускає певні помилки в трактуванні поставленого питання, не вміє самостійно та творчо мислити, не може вийти за межі теми, має труднощі у формулюванні висновків. У виконанні завдань допускає багато помилок.

2 бали - здобувач має фрагментарні знання, не володіє програмним матеріалом. Відповіді на всі поставлені запитання не повні або взагалі відсутні. При відповіді часто зупиняється і не може додатково відповідати на запитання. У поставлених завданнях демонструє повне нерозуміння матеріалу, завдання виконані неправильно.

1 бал - здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, не працює в аудиторії, не готовий відповідати на будь-яке запитання з теми заняття. Не вміє робити узагальнення, висновки.

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 2

● Критерії оцінювання індивідуального завдання (презентація):

Презентація - це представлення результатів самостійної роботи здобувача з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо. Мета презентації – набуття здобувачем навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження. Критерії оцінювання наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії оцінювання презентації

Кількість балів	Мета	Висновки	Ключові положення	Структура
<i>16-20 балів</i>	Всі частини презентації пов'язані з метою і	Результати дослідження узагальнюються з метою	Презентація має в основі ключові положення, які повністю	Презентація починається слайдом, який викликає інтерес до

	предметом дослідження	формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	розкривають тему дослідження	теми дослідження, надає інформацію в логічній послідовності
11-15 балів	Всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання висновків за темою дослідження	Презентація має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження	Презентація починається із вступу, надає інформацію в певному порядку і завершується викладенням важливих моментів дослідження
6-10 балів	Презентація містить важливі твердження за темою дослідження, але містить не відповідну темі інформацію	Деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими	Презентація має в основі декілька ключових положень, однак вони перевантажені інформацією	Презентація має вступ і висновки, однак є непослідовність викладу теми дослідження
1-5 балів	Презентація не має відношення до теми дослідження	Висновки відсутні або є нелогічними	Не визначені ключові положення	Презентація не містить вступу, не дає чіткого уявлення про тему дослідження

Максимальну оцінку 20 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст презентації відповідає наступним вимогам:

- повнота розкриття теми;
- структуризація інформації;
- наявність і зручність навігації;
- відсутність граматичних, орфографічних і мовленнєвих помилок;
- відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації;
- наявність і правильність оформлення обов'язкових слайдів (титольний слайд, зміст, список використаних джерел);
- оригінальність оформлення презентації;
- обґрунтованість і раціональність використання засобів мультимедіа та анімаційних ефектів;
- придатність презентації для обраної цільової аудиторії;
- грамотність та естетичність використання кольорового оформлення;
- використання авторських ілюстрацій, фонів, фотографій, відеоматеріалів;
- грамотність і чіткість мовлення;
- наявність, обґрунтованість і доцільність використання фонового звуку;

- розміщення і комплектування об'єктів;
- єдиний стиль слайдів.

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 1,5

Критерії оцінювання доповідей, рефератів

Доповідь, есе, реферати – це наочне представлення результатів самостійної роботи здобувача з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо. Критерії оцінювання наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Критерії оцінювання доповіді, есе, реферату

Кількість балів	Мета	Висновки	Ключові положення	Структура
3 бали	Всі частини пов'язані з метою і предметом дослідження та містять важливі твердження за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Матеріал має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Дослідження надає інформацію в логічній послідовності і завершується викладенням важливих моментів дослідження
2 бали	Матеріал містить важливі твердження за темою дослідження, але містить не відповідну темі інформацію	Деякі висновки є недостатньо обґрунтованими	Дослідження має в основі декілька ключових положень, однак вони перевантажені інформацією	Дослідження має певну непослідовність викладу теми дослідження
1 бал	Матеріал має опосередковане відношення до теми дослідження	Висновки є нелогічними або недостатньо обґрунтованими	У ключових положеннях відчувається нестача інформації, що необхідна для поточнення висновків	Дослідження має непослідовність у викладі теми

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 6,7

Критерії оцінювання захисту доповідей, есе, рефератів на семінарському занятті:

3 бали – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання.

2 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, може не вистачати аргументації в поясненнях. Допускаються

несуттєві неточності.

1 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом. Має помилки у відповіді.

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 3,3

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів **підсумкового (семестрового) контролю**, є такі:

- виконання всіх *видів навчальної роботи*, що передбачені програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер *знань* навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних джерелах, вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- *характер відповідей* на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння *застосовувати* теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати *достовірність* одержаних результатів

Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за темами занять для заліку

Поточне оцінювання та самостійна робота							Всього балів		
модуль 1				модуль 2			Інд. завдан ня	За підс. модулів / тем занять та Інд.з.	Додаткові бали
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т7			
10	10	10	10	9	9	12	20	90	10
40 балів				30 балів					
Порогові бали							0-60		0-10
Загальна рейтингова оцінка							100		

Додаткові (заохочувальні) бали нараховуються за представлення результатів науково-дослідних робіт здобувача:

- участь у конкурсах наукових робіт, науково-дослідних проєктах;
- публікацію наукових статей, тез доповіді на конференції.

Розподіл балів за видами діяльності (денна форма навчання):

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Самостійна робота	4	3	12	Залік
Індивідуальне завдання (презентація)	20	1	20	
Захист доповідей, рефератів	3	3	9	
Підготовка доповідей, рефератів	3	3	9	
Робота на семінарському занятті	5	8	40	
Участь у конкурсах наукових робіт, науково-дослідних проєктах; публікація наукових статей, тез доповіді на конференції	5	2	10	
Разом			100	
Розрахунок балу: $12+20+9+9+40+10 = 100$				

Розподіл балів за видами діяльності (заочна форма навчання):

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	К-сть одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Самостійна робота	20	1	20	Залік
Індивідуальне завдання (презентація)	30	1	30	
Захист доповідей, рефератів	10	1	10	
Підготовка доповідей, рефератів	20	1	20	
Робота на семінарському занятті	10	1	10	
Участь у конкурсах наукових робіт, науково-дослідних проєктах; публікація наукових статей, тез доповіді на конференції	5	2	10	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік : $20+30+10+20+10+10 = 100$				

Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою		Значення оцінки
		для екзамену	для заліку	
A	90 - 100 балів	«відмінно»/ «excellent»	«зараховано»/«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками

B	80 - 89 балів	«добре»/ «good»		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів			Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів	«задовільно»/ «satisfactorily»		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів			Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«незадовільно»/ «unsatisfactory» (з можливістю повторного складання)	«не за- раховано» / «failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів	«незадовільно»/ «unsatisfactory» (з обов'язковим повторним курсом)		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні джерела:

1. Бондаренко, О. Ф. Психологія адиктивної поведінки: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
2. Кондратенко, Л. А. Адиктивна поведінка: психологічні механізми та профілактика: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. 280 с.
3. Максименко, С. Д., Чепелева, Н. В. Психологія залежностей та адикцій: підручник. Київ: Академвидав, 2018. 276 с.
4. Ткаченко, Т. В. Профілактика адиктивної поведінки у підлітків: підручник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 198 с.
5. Макаренко А. О., Калайтан Н.Л., Старовойт Т.П. Психологія адиктивної поведінки: навч. посіб. [Електронний ресурс]: Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2020.
6. Максимова Н.Ю. Психологія соціальної роботи з проблемними сім'ями: Навч. посібник. – К. 2017 – 463с.
7. Мудрик А. Б. Психологія залежної поведінки : навчальний посібник. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2022. 236 с.
8. Психолого-педагогічні механізми девіантної поведінки військовослужбовців у контексті поведінкових адикцій в умовах російсько-

української війни / Л. Олійник та ін. Перспективи та інновації науки. 2026. № 2(60).

Додаткові джерела:

9. Кондратенко, Л. А. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів з дисципліни «Психологія адиктивної поведінки». Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. – 68 с.
10. Психологія залежної поведінки [Електронний ресурс]: електрон. метод. посіб. до практ. занять і самост. роботи для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. Освіти спец. 053 Психологія / уклад. Т. Д. Мостова. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечнікова, 2025.
11. Шевченко, І. М. Методичні рекомендації для організації самостійної роботи студентів з психології адиктивної поведінки. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечнікова, 2022. 58 с.
12. Maksymova, Nataliia; Hrys, Antonina; Maksymov, Mykola; Krasilova, Yuliia; Udovenko, Julia. Psychological Factors of Overcoming Nonchemical Addictions. The Journal of Nervous and Mental Disease August 9, 2024.
13. Shaffer H. J., LaPlante D. A., LaBrie R. A., Kidman R. C., Donato A. N., Stanton M. V. Toward a syndrome model of addiction: Multiple expressions, common etiology // Harvard Review of Psychiatry. 2014. Vol. 12, no. 6. P. 367–374. DOI: <https://doi.org/10.1080/10673220490905705>.
14. Volkow N. D., Koob G. F., McLellan A. T. Neurobiologic advances from the brain disease model of addiction // New England Journal of Medicine. 2016. Vol. 374, no. 4. P. 363–371.

Інформаційні ресурси:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Електронна бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.ukma.edu.ua/>
3. World Health Organization (WHO). Alcohol, drugs and addictive behaviours [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.who.int/health-topics/addictive-behaviour#tab=tab_1
4. American Psychological Association (APA). Addiction resources [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apa.org/topics/addiction>
5. ERIC – Education Resources Information Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eric.ed.gov>

8. Питання до підсумкового контролю.

1. Визначення поняття, механізм розвитку залежності.
2. Залежна особистість: концепції залежної особистості.
3. Психологічна характеристика залежної особистості.
4. Чинники і механізм формування адиктивної (залежної) поведінки.

5. Фази розвитку хімічних видів залежності.
6. Фактори, що детермінують залежну поведінку (біологічні, соціальні, особистісні).
7. Типи сімейного виховання, що підвищують ризик формування залежної поведінки.
8. Хімічні види залежності. Загальна характеристика
9. Вплив наркотиків на організм і психіку людини
10. Соціальні і психологічні передумови наркотизації та причини немедичного вживання наркотиків.
11. Етапи формування пронаркотичної поведінки. Стадії наркоманії.
12. Соціальна і психологічна реабілітація хворих на наркоманію.
13. Групи ризику щодо формування алкогольної залежності.
14. Генетичні, психологічні, соціальні чинники формування алко-(нарко)залежності.
15. Стадії розвитку акоголізму. Поняття продром акоголізму.
16. Вплив алкозалежної сім'ї на психічний розвиток дитини
17. Особливості надання психологічної допомоги особам, які мають алкогольну залежність.
18. Нехімічні (поведінкові) форми залежності. Загальна характеристика.
19. Мотивація до азартних ігор, чинники залежності.
20. Схожість та відмінність гемблінгу від хімічних видів залежності
21. Психологічна допомога при ігроманії
22. Ознаки та особистісні прояви при Інтернет-залежності
23. Профілактичні заходи попередження Інтернет-залежності.
24. Види, чинники та механізм розвитку харчової залежності
25. Профілактика хімічних і нехімічних форм залежності
26. Чинники та механізм розвитку залежності стосунків
27. Психотерапія стосунків подружньої залежності.
28. Сексуальна залежність, фази розвитку, циклічність перебігу.
29. Трудоголізм: причини, наслідки, методи психологічної допомоги.
30. Принципи надання психологічної допомоги при різних формах залежності.